

Türkiye Yüzyılı Maârif Modeli: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Değerler Eğitimi Üzerine Bir İnceleme
The Turkish Century Education Model: An Examination of Values Education in the Social Studies Teaching Programme

Ahmet ULUSOY

Dr., Milli Eğitim Bakanlığı,

ulusoy4209@gmail.com

ORCID: 0000-0002-3466-1443

DOI: 10.56720/mevzu.1806629

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 19 Ekim / October 2025

Kabul Tarihi / Date Accepted: 16 Ocak / January 2026

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Şubat / February 2026

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Şubat / February

Atıf / Citation: Ulusoy, Ahmet. " Türkiye Yüzyılı Maârif Modeli Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kapsamında Değerler Eğitiminin Rolü: Kuramsal Bir İnceleme".

Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi, 15 (Şubat 2026): 87-121.

<https://doi.org/10.56720/mevzu.1806629>

İntihal: Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by ithenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/mevzu> | mailto: mevzusbd@gmail.com

Copyright © CC BY-NC 4.0



Öz

Eğitimde değer kazandırma; bireyin karakter gelişimini, toplumsal duyarlılığını ve eleştirel düşünme becerilerini destekleyen bütüncül bir gelişimi esas alır. Küreselleşen ve sürekli değişen dünya koşulları, eğitim yaklaşımlarının yeniden yapılandırılmasını zorunlu hale getirmiştir. Türkiye’de millî kimlik, kültürel değerler ve çağın gerektirdiği eleştirel düşünme becerilerini bir arada geliştirmeye yönelik 2023 yılında uygulamaya konulan Türkiye Yüzyılı Maârif Modeli, “Köklerden Geleceğe” vizyonu doğrultusunda sosyal bilgiler dersinde, değerler eğitiminin sistematik olarak yer almasını öngörmektedir. Sosyal bilgiler dersinde yer alan değerler eğitimi, millî kimlik, tarih bilinci, kültürel mirasın korunması ve demokrasi gibi kavramların sistematik olarak işlenmesine olanak tanır. Türkiye Yüzyılı Maârif Modeli’nde bu yaklaşım, öğrencilerin geçmişten günümüze uzanan bilgi ve deneyimlerinin yanı sıra, geleceğe yönelik beceriler geliştirmelerini sağlayacak şekilde yapılandırılmıştır. Bu araştırma, 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda belirlenen değerlerin, öğrenme-öğretme süreçlerine ne boyutta yansıdığını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda araştırmada, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan değerler eğitimine ilişkin içerikler, ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ile desenlenmiştir. Araştırmanın verileri konuya ilişkin dokümanlardan derlenmiş ve betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular ışığında; 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda değerlerin kazandırılmasında eleştirel düşünme, problem çözme, iş birliği ve iletişim becerilerinin geliştirilmesine yönelik stratejik pedagojik yaklaşımların benimsendiği tespit edilmiştir. Bazı öğrenme alanlarında, belirlenen değerlerin aktarılmasına ve öğrenme-öğretme uygulamalarının zenginleştirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Öğretim, Değer, Türkiye Yüzyılı Maârif Modeli, Öğretim Programı, Sosyal Bilgiler.

Abstract

Values-based education supports the individual's character development, social awareness and critical thinking skills by focusing on holistic development. The challenges posed by a globalising and rapidly changing world have

necessitated a fundamental restructuring of educational approaches. In response, the Turkish Century Education Model has been implemented with the aim of developing national identity, cultural values, and the fundamental critical thinking skills necessary for the modern age. Supported by the vision of 'From Roots to the Future,' this model envisions the systematic integration of values education into the social studies curriculum. In this context, social studies lessons serve as a vital platform for the systematic teaching of concepts such as national identity, historical awareness, preservation of cultural heritage, and democracy. The Turkish Century Education Model structures this approach to enable students to develop future-oriented skills by drawing on knowledge and experiences spanning from the past to the present. This research was conducted to examine the extent to which the values defined in the 2024 Social Studies Teaching Programme are reflected in the learning-teaching processes. To this end, the study analyses in detail the values education content in the programme published by the Ministry of National Education. The research was designed as a qualitative case study, with data collected from relevant documents and examined using descriptive analysis techniques. The findings reveal that the 2024 Social Studies Teaching Programme adopts strategic pedagogical approaches that aim to develop critical thinking, problem-solving, collaboration, and communication skills through the acquisition of values. In addition, the study offers recommendations for the transmission of the identified values in specific learning areas and for further enriching teaching and learning practices.

Keywords: Education, Teaching, Value, The Turkish Century Education Model, Curriculum, Social Studies.

1. Giriş

Değerler eğitimi, bireylerin toplumsal yaşamda karşılaşacakları etik nitelikler, kültürel çeşitlilik ve sosyal sorumluluk gibi konularda bilinçli kararlar alabilmelerini sağlamak amacıyla, eğitim sürecine sistematik olarak entegre edilen bir süreci ifade eder. Bu yaklaşım, klasik bilgi aktarımının ötesine geçerek öğrencilerin düşünsel, duygusal ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunur. Kuramcılar, eğitimin sadece bilişsel alanına odaklanmanın toplumsal dönüşüm açısından yetersiz olduğunu, dolayısıyla değerler eğitiminin de öğretim

programında yer almasının elzem olduğunu belirtmektedirler¹. Bu bağlamda, değerler eğitimi; bireysel karakter oluşumu, etik davranış biçimlerinin geliştirilmesi ve toplumsal bütünleşmenin sağlanması gibi alanlarda köprü işlevi görür².

Öğrenme ve öğretme yaşantılarında değerlerin aktarılabilmesi açısından en temel araç kuşkusuz öğretim programlarıdır. Zira öğretim programları, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi açısından stratejik bir referans noktasıdır³. Değerler eğitiminin öğretim programlarına entegre edilmesi ise, şu açılardan büyük önem taşır⁴:

- Etik ve Sosyal Sorumluluk Bilincinin Geliştirilmesi: Öğrencilerin, toplumsal yaşamda karşılaşacakları etik sorunları analiz edebilmeleri ve sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmeleri için değerler eğitimi vazgeçilmezdir. Öğretim programında yer alan bu unsurlar, öğrencilerin empati, adalet ve dürüstlük gibi temel değerleri içselleştirmelerine olanak tanır.

- Yaşam Sorunlarının Çözümüne Katkı: Bilginin pratik hayata aktarımı, yalnızca teknik bilgi transferiyle sınırlı kalmamalı, aynı zamanda öğrencilerin yaşam problemlerine yaratıcı çözümler üretebilmelerine yardımcı olacak değer temelli bakış açılarını da geliştirmelidir. Böylece, eski bilgilerle yeni bilgilerin sentezlenmesi sağlanarak toplumsal sorunların çözümüne daha etkili katkılar sunulur.

¹ Necdet Aykaç, “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim-Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/22 (2007), 48.

² Emine Karasu Avcı ve Melike Faiz, “4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ‘Etkin Vatantaşlık’ Öğrenme Alanında Yer Alan Becerilerin ve Değerlerin İncelenmesi”, *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2018, 3.

³ Savaş Büyükkaragöz, *Program Geliştirme Kaynak Metinler* (Konya: Öz Eğitim Yayınları, 1997), 3; Kemal Daşcıoğlu ve Selçuk Şimşek, “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı”, içinde *Sosyal Bilgiler Eğitimine Giriş Kavramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler*, ed. Mithat Aydın vd. (Ankara: Anı Yayıncılık, 2019), 111-113.

⁴ MEB, “Türkiye Yüzyılı Maârif Modeli”, 2024 <<https://tymm.meb.gov.tr/ogretim-programlari/sosyal-bilgiler-dersi>>; Süleyman Eren Yürük ve Bünyamin Atıcı, “Dijital Öykü Temelli Değerler Eğitimi Materyallerinin Öğrencilerin Değer Kazanımına Etkisi”, *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7/1 (2017), 56-59.

- Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Güçlendirilmesi: Değerler eğitimi, bireylerin aidiyet duygularını pekiştirir, kültürel miraslarına saygı duydukları ve geleceği bu temeller üzerine inşa edeceklerine inandıkları bir kimlik oluşturmalarına yardımcı olur. Bu durum, toplumsal bütünleşmenin sağlanması ve kültürel çeşitliliğin korunması açısından oldukça önemlidir.

- Öğretim Programlarının Yenilikçi ve Dinamik Yapısı: Değerler eğitiminin öğretim programlarına entegre edilmesi, programın sadece statik bilgi listesinden ziyade dinamik, öğrencilerin yaşam deneyimlerine katkıda bulunan bir yapı kazanmasını sağlar. Bu da eğitimin öğrencilerin gerçek ihtiyaçlarına cevap veren, sürekli güncellenen ve yaşamla bütünleşen bir sistem haline gelmesine olanak tanır.

Buna göre öğretim programındaki değerler eğitiminin; bireye rehberlik etmede, ahlaki normlar ile davranış kalıplarının farkındalığını artırmada ve bunları içselleştirmede kritik bir işleve sahip olduğu ifade edilebilir. Nitekim eğitim felsefesinde, çocukların yalnızca akademik bilgi değil; aynı zamanda etik duyarlılığa, sosyal sorumluluğa ve demokratik bilinçlere sahip bireyler olarak yetişmeleri gerektiği vurgulanır⁵. Sosyal Bilgiler dersi de tarih, coğrafya, kültür ve vatandaşlık bilgileriyle, öğrencilerin eleştirel düşünme ve toplumsal empati becerilerini geliştirmeyi hedeflerken, bu bağlamda değerlerin de öğretilmesini amaçlayan kritik bir disiplindir ⁶.

Bu ders, geçmişten günümüze toplumsal yaşamın, kültürel dinamiklerin ve vatandaşlık bilincinin kazandırılmasında kritik bir rol oynamaktadır⁷. 2024 yılında revize edilen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda değerler eğitiminin sistematik bir biçimde yer alması, bu disiplinin sadece bilgi aktarımıyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda öğrencilerin yaşamları boyunca taşımaları gereken temel etik ve sosyal değerlerin benimsetilmesini sağlamayı hedefle-

⁵ Hilmi Ziya Ülken, *Bilgi ve Değer* (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2016), 43.

⁶ Ahmet Doğanay, "Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi", *Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17/2 (2008), 86; Yücel Kabapınar, *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi*, 4.Baskı (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2014).

⁷ Nadire Emel Akhan ve Samet Çiçek, "Sosyal Bilgiler Alanının İlkokul Programındaki Yeri ve Tarihçesi", içinde *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2021), 74.

diğini göstermektedir. 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda değerler eğitimi; dersin hem içerik hem de eğitim-öğretim stratejilerinde merkezi bir rol oynamaktadır. Programın temel yapı taşlarından biri olarak belirlenen değerler, öğrencilerin millî ve evrensel etik normları benimsemesine yardımcı olacak şekilde düzenlenmiş; böylece öğrencilerin bireysel gelişimleriyle birlikte toplumsal yaşamda aktif birer vatandaş olmaları hedeflenmiştir⁸.

2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda, sosyal yaşamın yapıtaşları olan değerlerden; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik gibi öğeler net biçimde öğrencilere kazandırılacak değerler arasında yer almaktadır. Öğretim programında "erdem-değer-eylem" yaklaşımı ile ele alınan bu değerler, dersin kazanım hedefleri doğrultusunda hem bilgi düzeyinin artırılmasını hem de öğretim programında belirlenen değerlerin geliştirilmesini amaçlamıştır⁹. Böylece öğrencilerin, toplumsal yapıyı anlamaları ve içinde aktif rol alabilmeleri için gerekli ahlaki donanıma sahip olmalarının amaçlandığı söylenebilir. Bu itibarla çalışma, 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı değerler eğitimi boyutunda araştırmayı amaçlamaktadır.

Bu çerçevede araştırmanın temel problem sorusu şu şekilde düzenlenmiştir:

Değerler eğitimi, 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan öğrenme-öğretme yaşantılarına ne boyutta yansımıştır?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımı esas alınarak yürütülmüştür. Nitel araştırmalar, olayların ve durumların altında yatan nedenleri ve anlamları keşfetmeye imkân tanır; böylece konular geniş perspektiflerle ele alınabilir¹⁰. Çalışmanın anlamsal çeşitliliği barındıran yapısı ve detaylı analiz yapabilme potansiyeli, nitel bir metodolojinin tercih edilmesinde etkili olmuştur. Araş-

⁸ MEB, *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı* (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, 2024), 6.

⁹ MEB, *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı* (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, 2024), 6.

¹⁰ Şener Büyüköztürk vd., *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2018), 252.

tırmada, nitel yöntemlerden durum (vaka) çalışması tercih edilmiştir. Merriam¹¹'a göre durum çalışması, güncel bir olgunun gerçek yaşam bağlamında incelenmesini sağlayan ampirik bir yöntemdir. Bu yöntemin temel hedefi, tek veya çoklu durumları belirleyip bu durumların incelenen problemi nasıl yansıttığını ortaya koymaktır; böylece konular daha kapsamlı analiz edilebilir¹². Durum çalışması, oldukça detaylı ve betimleyici sonuçlar elde edilmesine olanak tanır. Özellikle eğitimdeki yenilikler, değerlendirme programları ve bilgi politikalarının incelenmesinde durum (vaka) çalışması yönteminin işlevselliği görülmüştür¹³. İncelenen konunun öğretim programı odaklı olması ve programdaki değerler eğitiminin metodolojik yaklaşımının ele alınması sebebiyle, araştırmada durum çalışması deseni seçilmiştir.

2.2. Veri Toplama Kaynakları

Bu araştırmanın verileri, 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndan derlenmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında, veriler doküman (belge) analizi ile toplanmıştır. Dokümanlar, nitel araştırmalarda önemli bir veri kaynağı olup, elde edilen bilgilerin doğrulanmasında da kullanılabilir¹⁴. Nitel araştırmalarda sıkça başvuru yapılan veri kaynakları arasında kurumsal kayıtlar, öğretim programları, raporlar, yazışmalar, kişisel günlükler ve açık uçlu cevaplar bulunmaktadır¹⁵. Bu araştırmada ise 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve ilgili literatür kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

¹¹ Sharan B. Merriam, *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, ed. Selahattin Turan (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2018), 83.

¹² John W. Creswell, *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing Among Five Approaches* (SAGE Publications, 2013), 106.

¹³ Merriam, *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*.

¹⁴ Jale Balaban Salı, "Verilerin Toplanması", içinde *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, ed. Murat Ataizi vd. (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 2016), 142.

¹⁵ Michael Quinn Patton, *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*, ed. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2018), 4.

Veri analizi, toplanan verilerin hangi kavramları ve temsilleri ortaya koyduğunu belirleme aşamasıdır¹⁶. Bu çalışmada, nitel analizin bir çeşidi olan betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Bu teknik, verilerin daha önceden belirlenen temalar çerçevesinde gruplanmasının yanı sıra, görüşme soruları ve belgeler doğrultusunda yeniden yapılandırılmasına olanak tanır. Böylece, yeni temalar, kategoriler ve kodlar ortaya çıkarılarak çalışmanın anlamsal boyutlarına dair yeni yorumlar yapılabilir¹⁷.

Analiz süreci, verilerin sistematik bir şekilde organize edilmesi ve yorumlanması amacıyla üç aşamalı bir yapı üzerine kurgulanmıştır. İlk aşamada, Türkiye Yüzyılı Maârif Modeli Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan altı öğrenme alanı (Birlikte Yaşamak, Evimiz Dünya, Ortak Mirasımız, Yaşayan Demokrasimiz, Hayatımızdaki Ekonomi, Teknoloji ve Sosyal Bilimler) araştırmanın ana temalarını oluşturmuştur. İkinci aşamada, her bir tema altında incelenen değerler ve erdemler analiz kategorileri olarak belirlenmiştir. Kategorilerin oluşturulmasında kullanılan temel kriter; ilgili değer program metninde, kazanımlarda veya öğrenme-öğretme yaşantılarında doğrudan bir kavram olarak geçmesi ya da bağlamsal olarak belirli bir tutum ve davranışa karşılık gelmesidir. Üçüncü aşamada ise, her bir öğrenme alanındaki metin birimleri (kazanım açıklamaları, performans göstergeleri ve uygulama önerileri) titizlikle taranarak kodlanmış; elde edilen veriler frekanslar ve nitel açıklamalarla desteklenerek tablolastırılmıştır. Bu yaklaşım, programın değerler eğitimine bakış açısını bütüncül bir çerçevede sunmaya olanak sağlamıştır.

2.4. Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışmaları

Çalışmanın geçerliliğini ve genellenebilirliğini artırma amacıyla, araştırma sürecinde gerçekleştirilen tüm uygulamalara ilişkin detaylı açıklamalar sunulmuştur. Yöntem bölümünde, araştırmanın veri kaynakları, veri toplama, analiz ve yorumlama aşamaları ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Bulguların güvenilirliğini desteklemek için elde edilen veriler tarafsızlık ilkesine uygun

¹⁶ Niyazi Karasar, *Bilimsel İrade Algı Çerçevesi ile Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*, 34. baskı (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2019), 213.

¹⁷ A. Yıldırım ve H. Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 244-246.

olarak sunulmuştur. Ayrıca, problem durumunun ve bu duruma yönelik geliştirilen kodların belirlenmesinde bir alan uzmanından alınan geri bildirimler değerlendirildikten sonra, kodlar üzerinde ortak bir görüş birliğine ulaşılmıştır. Miles ve Huberman¹⁸ tarafından geliştirilen güvenilirlik formülü kullanılarak araştırmanın güvenilirlik katsayısı aşağıdaki gibi hesaplanmıştır:

$$\text{Güvenirlik Oranı} = [\text{Görüş Birliği (160)} / (\text{Görüş Birliği (160)} + \text{Görüş Ayrılığı (15)})] \times 100$$

Yapılan hesaplama sonucu güvenilirlik değeri .91 bulunmuştur. Miles ve Huberman¹⁹'a göre .70'in üzerindeki güvenilirlik oranı, analizlerin güvenilir olduğunu gösterir. Bu bakımdan çalışmanın verilerinin güvenilir olduğu belirlenmiştir. Bunun akabinde nihai hale getirilen kodlar, betimsel analiz yöntemi ile çözümlenerek bulgulara ulaşılmaya çalışılmıştır.

3. Bulgular

2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 4., 5., 6. ve 7. Sınıf seviyesinde; “Birlikte Yaşamak”, “Evimiz Dünya”, “Ortak Mirasımız”, “Yaşayan Demokrasimiz”, “Hayatımızdaki Ekonomi”, “Teknoloji ve Sosyal Bilimler” adı altında altı öğrenme alanından oluşmuştur²⁰.

“Birlikte Yaşamak” öğrenme alanı, öğrencilerin içinde bulundukları sosyal grupların dinamiklerini, bireylerin bu gruplardaki rollerini, hak ve sorumluluklarını anlamalarını sağlayan bir yaklaşımı benimsemektedir. Bu doğrultuda öğrenme alanı içerisinde; aile, arkadaş çevresi ve okul gibi çeşitli grupların üyesi olmanın ne anlama geldiği, bu gruplardaki roller ve bu rollerin getirdiği hak ve sorumluluklar, yardımlaşma, dayanışma ve iş birliği içinde hareket etmenin toplumsal birliğe katkıları, farklı kültürel özelliklere sahip grupların özellikleri ve bu özelliklere saygı duymanın önemi gibi konulara değinilmiştir. Bu öğrenme alanına ilişkin öğretim programında yer alan değerler ve bu değerleri aktarma yöntemleri Tablo 1’de verilmiştir²¹:

¹⁸ M.B. Miles ve A.M. Huberman, *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook* (Sage, 1994), 64.

¹⁹ Miles ve Huberman.

²⁰ MEB, *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*.

²¹ MEB, *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*.

Tablo 1.“Birlikte Yaşamak” Öğrenme Alanına İlişkin Değerler ile Bu Değerleri Aktarma Yöntemleri

	Kodlar	4.Sınıf	5.Sınıf	6.Sınıf	7.Sınıf	TOPLAM	
		f	f	f	f	f	%
Değerler	Saygı	2			1	3	15
	Birlik ve beraberlik	1				1	5
	Dostluk	1			1	2	10,00
	Dürüstlük	1				1	5,00
	Sorumluluk	1	2	1		4	20,00
	Vatanseverlik		2	1	1	4	20,00
	Yardımseverlik		2			2	10,00
	Duyarlılık			1		1	5,00
	Sevgi				1	1	5,00
	Merhamet				1	1	5,00
	TOPLAM	6	6	3	5	20	100
Öğrenme- Öğretme Uygulamaları	Konuşma biletləri tek- niği	1				1	5,88
	Örümcek ağı tekniği	1				1	5,88
	Örnek olay yöntemi	1	1			2	11,76

Canlandırma tekniği	1	1	5,88
Sosyal sorumluluk projesi hazırlama	1	1	5,88
Afiş hazırlama	1	1	5,88
Kavram haritaları oluşturma	2	2	11,76
Şiir, slogan, hikâye, resim, afiş veya poster hazırlama	1	1	5,88
Beyin eseri tekniği	1	1	5,88
Köşeleme tekniği	1	1	5,88
Balık kılçığı tekniği	1	1	5,88
Arkası yarın tekniği	1	1	5,88
Tartışma tekniği	1	1	5,88
5N1K tekniği	1	1	5,88
Soru cevap tekniği	1	1	5,88
TOPLAM	3	4	5
		5	17
			100

Tablo 1'e göre sorumluluk ve vatanseverlik en fazla (%20) vurgulanan değerlerdir. Buradan hareketle, öğrencilerin toplum içinde aktif bireyler olmalarını teşvik eden unsurların eğitimde önceliklendirildiği söylenebilir. Bunun yanı sıra tabloda saygı (%15), dostluk (%10) ve yardımseverlik (%10) gibi bireyler arası ilişkileri güçlendiren değerler de stratejik bir yer tutmaktadır. Duyarlılık, sevgi, merhamet, birlik ve beraberlik, dürüstlük değerleri daha düşük oranlarda yer alsa da (%5-10 aralığında) eğitsel bütünlüğü destekleme açısın-

dan kritik bir mahiyet arz eder. Bunun yanı sıra “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanında, 4. sınıflar için belirlenen; adalet, aile bütünlüğü, çalışkanlık, duyarlılık ve mütevazılık, 5. sınıflar için belirlenen; çalışkanlık ve sevgi, 6. sınıflar için belirlenen; aile bütünlüğü, 7. sınıflar için belirlenen; duyarlılık değerlerine, öğrenme-öğretme uygulamalarında yer verilmediği tespit edilmiştir.

Tablo 1’de değerlerin öğrencilere aktarılmasında kullanılan öğrenme-öğretme uygulamaları incelendiğinde; örnek olay (%11,76) ve kavram haritaları oluşturma (%11,76) en yaygın kullanılan teknikler arasında olduğu göze çarpmaktadır. Buradan, öğrencilerin analitik düşünme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan stratejilerin tercih edildiği çıkarımı yapılabilir. Bunun yanı sıra tablo 1’de; şiir, slogan, hikâye, resim, afiş veya poster hazırlama (%5,88), canlandırma (%5,88), tartışma (%5,88), 5N1K (%5,88) gibi tekniklerin değerleri aktarmada kullanıldığı görülmektedir. Böylelikle öğrencilerin aktif ve katılımcı öğrenme süreçlerine teşvik edildiği söylenebilir. Değerlerin sınıf seviyelerine göre dağılımları ele alındığında; 4. ve 5. sınıfta 6 değer vurgulandığı, 6. ve 7. sınıfta bu sayının 3-5 arasında değiştiği görülmektedir. Buradan, erken yaşlarda daha fazla etik kavramın öğretilmesinin amaçlandığı ve ilerleyen yıllarda yeni değerlerin kazandırılmasının amaçlandığı çıkarımı yapılabilir.

“Evimiz Dünya” öğrenme alanı öğrencilerin; Türkiye’nin konumu, kıtalar ve okyanuslar arasındaki ilişkiler, doğal ve beşerî çevre özellikleri ve Türk dünyasıyla kültürel iş birlikleri, mekânsal düşünme, konum algılama, mekânsal bağlantıları çözümleme, göreceli ve mutlak konum özelliklerini kavrama, doğal ve beşerî çevre arasındaki ilişkileri analiz etme konularında bilgi ve beceri kazanmalarını amaçlamaktadır. Bu öğrenme alanına ilişkin değerler ve bu değerleri aktarma yöntemleri Tablo 2’de verilmiştir ²²:

Tablo 2. “Evimiz Dünya” Öğrenme Alanına İlişkin Değerler ile Bu Değerleri Aktarma Yöntemleri

Değerler	Kodlar	4.Sınıf	5.Sınıf	6.Sınıf	7.Sınıf	TOPLAM	
		f	f	f	f	f	%

²² MEB, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.

	Temizlik	1		1		2	16,66
	Duyarlılık	1	1	1		3	25,00
	Dayanışma ve yardım- laşma	1				1	8,33
	Vatanseverlik		1	2		3	25,00
	Özgürlük				1	1	8,33
	Sorumluluk				1	1	8,33
	Yardımseverlik				1	1	8,33
	TOPLAM	3	2	4	3	12	100
Öğrenme-Öğretme Uygulamaları	Tartışma	1				1	7,69
	Örnek olay inceleme	1		1		2	15,38
	Afet ve acil durum planı hazırlama	1				1	7,69
	Grup çalışması		1			1	7,69
	Afiş hazırlama		1			1	7,69
	Görselleştirme			1		1	7,69
	Beyin fırtınası			1	1	2	15,38
	Büyük grup tartışması			1	1	2	15,38
	Dijital kaynak inceleme			1		1	7,69

Sınıflama tablosu				1	1	7,69
TOPLAM	3	2	5	3	13	100

Tablo 2’de yer alan değerler arasında duyarlılık ve vatanseverlik en yüksek orana (%25) sahiptir. Temizlik değerine (%16,66), dayanışma-yardımlaşma, özgürlük, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine ise %8,33 oranında yer verilmiştir. Bu veriler, öğretim programının; öğrencilerin kişisel ve toplumsal göstergeler arasında en çok duygusal farkındalık ve vatan sevgisini geliştirmelerini hedeflediğini göstermektedir. Değerlerin farklı sınıf düzeylerindeki dağılımı, eğitim sürecindeki pedagojik stratejilere işaret etmektedir. Örneğin, toplamda 12 kod üzerinden yapılan değerlendirmede, duyarlılık ve vatanseverlik gibi kavramların daha geniş bir yer bulmasının, bu değerlerin öğrencilerin kimlik gelişimi ve sosyal ilişkilerinde kritik bir rol oynadığı düşüncesinden hareketle belirlendiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca “*Evimiz Dünya*” öğrenme alanında 4. sınıflar için belirlenen değerler arasında yer alan; estetik, merhamet, sağlıklı yaşam, 5. sınıflar için belirlenen temizlik, 7. sınıflar için belirlenen dostluk ve sevgi değerlerine programın öğrenme-öğretme uygulamalarında yer verilmediği gözlemlenmiştir.

“*Evimiz Dünya*” öğrenme alanının öğrenme-öğretme uygulamaları sürecinde toplam 13 uygulama yer almakta olup, yöntemlerin dağılımı değerlendirildiğinde; örnek olay inceleme, beyin fırtınası ve büyük grup tartışması gibi yöntemlerin toplamın %15,38’ini oluşturduğu görülmektedir. Diğer yandan, tartışma, afet ve acil durum planı hazırlama, grup çalışması, afiş hazırlama, görselleştirme, dijital kaynak inceleme ve sınıf tablosu oluşturma uygulamalarının ise her biri toplamın %7,69’unu temsil etmektedir. Bu dağılım, değerlerin aktarım sürecinde, yalnızca bilgi aktarımının ötesinde; eleştirel düşünce, problem çözme, iş birliği ve iletişim becerilerinin geliştirilmesine önem verildiğini göstermektedir. Özellikle örnek olay incelemesi ve beyin fırtınası gibi yöntemlerin daha yüksek oranda tercih edilmesi, öğrencilerin aktif katılımı ve kendi yaşam deneyimleriyle değeri yeniden yapılandırmaları açısından temel bir stratejik tercih olarak değerlendirilebilir.

“*Ortak Mirasımız*” öğrenme alanı, toplumların tarihî süreç içinde inşa ettikleri ve kuşaktan kuşağa aktarılan maddi ve manevi değerlerin bütünü

ifade etmektedir. Bu alan, öğrencilerin tarihsel süreçte oluşan ortak kültürel öğeleri; arkeolojik veriler, yazılı ve görsel kültür kaynakları ve uluslararası ölçekte kabul gören koruma listelemeleri (örneğin UNESCO Dünya Mirası Listesi) aracılığıyla inceleyip analiz etmelerini hedefler. Bu sayede öğrenciler, Anadolu'nun ilk yerleşim yerlerindeki sosyal yaşamdan, Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin kültürel zenginliğine kadar uzanan geniş bir yelpazede, ortak mirasın oluşturduğu birikimi, sürekliliği ve dönüşümü kavrayabilirler. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda "Ortak Mirasımız" öğrenme alanına ilişkin belirlenen değerler ve bu değerlerin öğrenme-öğretme uygulamaları Tablo 3'te verilmiştir ²³:

Tablo 3. "Ortak Mirasımız" Öğrenme Alanına İlişkin Değerler ile Bu Değerleri Aktarma Yöntemleri

	Kodlar	4.Sınıf	5.Sınıf	6.Sınıf	7.Sınıf	TOPLAM	
		f	f	f	f	f	%
Değerler	Vatanseverlik	3	1	1	2	7	63,63
	Sevgi		1			1	9,09
	Saygı			2	1	3	27,27
	TOPLAM	3	2	3	3	11	100
Öğrenme-Öğretme Uygulamaları	Tanıtım yazısı hazırlama	1				1	11,11
	Vızıltı grupları tekniği	1				1	11,11
	Tartışma tekniği		1			1	11,11

²³ MEB, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.

“Nesi Var” tekniği	1	1	11,11			
Kaynak inceleme	1	1	11,11			
Ayrılıp birleşme tekniği	1	1	11,11			
Hikâye tasarlama	1	1	11,11			
5N1K tekniği	1	1	11,11			
Yazılı metin oluşturma	1	1	11,11			
TOPLAM	2	2	3	2	9	100

Tablo 3’ün ilk bölümünde, “Ortak Mirasımız” öğrenme alanında vatanseverlik, sevgi ve saygı değerlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Tabloda yer alan toplam 11 değerden 7’si vatanseverlik koduyla belirlenmiş olup, bu değerlerin oranı %63,63’tür. Dağılım incelendiğinde, 4. sınıfta 3, 5. sınıfta 1, 6. sınıfta 1 ve 7. sınıfta 2 değer yer almıştır. Bu durum, öğretim programının millî kimlik ve ulusal değerlere güçlü bir vurgu yaptığını ve özellikle erken dönem (4. sınıf) ile geç dönem (7. sınıf) uygulamalarında bu değerlerin öne çıktığını göstermektedir. Sadece tek bir kodla belirlenen sevgi değeri, toplam değer dağılımının %9,09’unu oluşturmuştur. Bu düşük oran, programda sevgi değerinin diğer değerlere kıyasla daha az önceliklendirildiğini ortaya koymaktadır. Toplamda 3 kodla temsil edilen saygı değeri ise, %27,27’lik bir paya sahiptir. Bu durum, ortak mirasın aktarımında saygı kavramının ikinci planda yer aldığını ortaya koyar. Bunun yanı sıra, öğrenme alanında 4. sınıflar için belirlenen değerler arasında yer alan aile bütünlüğü ve 7. sınıflar için belirlenen değerler arasında yer alan sevgi değerine, öğrenme-öğretme uygulamalarında yer verilmediği saptanmıştır.

Tablonun ikinci bölümünde ise, “Ortak Mirasımız” öğrenme alanına ilişkin değerlerin aktarılmasında; tanıtım yazısı hazırlama, vızıltı grupları tekniği, tartışma tekniği, “nesi var” tekniği, kaynak inceleme, ayrılıp birleşme tekniği, hikâye tasarlama, 5N1K tekniği, yazılı metin oluşturma gibi 9 farklı öğrenme-öğretme uygulaması yer almaktadır. Her yöntemin yüzde dağılımı

%11,11’dir. Yöntemlerin sınıflara göre dağılımına ilişkin şu tespitleri yapmak mümkündür:

4. sınıfta tanıtım yazısı hazırlama ve vızıltı grupları tekniği gibi uygulamalara yer verilerek, öğrencilerin ifade gücü ve grup içinde etkileşim becerilerinin geliştirilmesine olanak tanınmıştır. 5. sınıf uygulamaları arasında tartışma tekniği ve “nesi var” tekniği bulunurken, bu yöntemler öğrencilerin eleştirel düşünme ve sorgulama yetkinliklerini öne çıkarmaktadır. 6. sınıfta kaynak inceleme, ayrılıp birleşme tekniği, hikâye tasarlama gibi uygulamalara yer verilerek hem analitik hem de üretici düşünme becerilerinin desteklendiği söylenebilir. 7. sınıfta 5N1K tekniği ve yazılı metin oluşturma uygulamalarının yer alması, öğrencilerin derinleştirilmiş analitik yaklaşımlar ve ifade becerileri kazanmalarına imkân tanınması bakımından dikkat çekicidir.

“Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanı, Türkiye Cumhuriyeti’nin temel niteliklerini, devlet yönetim yapısını ve demokrasinin tarihsel süreç içerisindeki gelişimini kapsamlı biçimde ele almaktadır. Bu alanın en temel amacı, öğrencilere demokrasinin temel ilkelerini kavratmanın yanı sıra, ülkemizin demokratik yapısının sürekliliğini destekleyen değerleri de anlamlandırmalarını sağlamaktır. Bu sayede öğrencilerin, bu süreçte demokratik devlet, genel oy ilkesi, hukuk devleti, kuvvetler ayrılığı gibi kavramları derinlemesine irdeleyerek aktif vatandaşlık bilinci geliştirebilmeleri hedeflenmektedir. Öğrenme alanına ilişkin belirlenen değerler ve değerlerin aktarılma yöntemleri Tablo 4’te verilmiştir ²⁴:

Tablo 4.“Yaşayan Demokrasimiz” Öğrenme Alanına İlişkin Değerler ile Bu Değerleri Aktarma Yöntemleri

Değerler	Kodlar	4.Sınıf	5.Sınıf	6.Sınıf	7.Sınıf	TOPLAM	
		f	f	f	f	f	%
	Vatanseverlik	1	1		1	3	20,00

²⁴ MEB, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.

	Tasarruf	1			1	6,66	
	Sorumluluk		1	1	2	13,33	
	Yardımseverlik		1		1	6,66	
	Özgürlük			2	2	13,33	
	Aile bütünlüğü			1	1	2	13,33
	Mahremiyet			1		1	6,66
	Sağlıklı yaşam			1		1	6,66
	Adalet			1		1	6,66
	Duyarlılık				1	1	6,66
	TOPLAM	2	3	7	3	15	100
Öğrenme-Öğretme Uygulamaları	Tartışma tekniği	1				1	5,88
	Grafik yorumlama tekniği		1			1	5,88
	Beyin fırtınası tekniği	1	1			2	11,76
	Kavram haritası oluşturma		1			1	5,88
	Frayer modeli		1			1	5,88
	Eğitsel oyun		1			1	5,88
	5N1K tekniği		1			1	5,88

Sınıf tartışması	2	2	11,76			
Küçük grup tartışması	1	1	5,88			
Grup tartışması	2	2	11,76			
Rapor hazırlama	1	1	5,88			
Dilekçe yazma	1	1	5,88			
Kaynak inceleme	2	2	11,76			
TOPLAM	4	4	7	2	17	100

Tablo 4'te yer alan 15 değer üzerinden hesaplanan yüzde dağılımında vatanseverlik değerinin; 4. sınıfta 1, 6. sınıfta 1 ve 7. sınıfta 3 kez yer alarak %20'lik oranla öne çıktığı görülmektedir. Vatanseverlik değerinin üst sınıflara odaklanması, öğrencileri millî bilinç ve vatandaşlık duygusuyla donatmayı amaçlayan stratejik bir yönelim olarak değerlendirilebilir. Bunun yanı sıra tasarruf değerinin sadece 7. sınıfta 1 kez yer alması (%6,66), bu değer daha sınırlı bağlamlarda ele alındığını ortaya koymaktadır. Sorumluluk değerinin 5. ve 6. sınıfta her birinde 1'er kez, 7. sınıfta ise 2 kez ifade edilmesi, bu değer özellikle ilerleyen sınıf düzeylerinde daha fazla ön plana çıkarılarak, öğrencilerin artan farkındalığına uygun bir biçimde işlenmeye çalışıldığını düşündürmektedir. Yardımseverlik, mahremiyet, sağlıklı yaşam, adalet ve duyarlılık değerleri ise, her biri tek kodla (%6,66) temsil edilmiştir. Bu durum ilgili değerlerin öğretim programı içerisindeki yerinin sınırlı olduğuna işaret etmektedir. Özgürlük ve aile bütünlüğü değerlerine birden fazla sınıfta yer verilmesi, özgürlüğün 5. ve 7. sınıfta, aile bütünlüğünün ise 6. ve 7. sınıfta işleniyor olması, aile ve toplumsal etkileşimin önemine vurgu yapıldığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, 4. sınıflarda sevgi ve yardımseverlik, 5. sınıflarda adalet ve duyarlılık, 7. sınıflarda ise adalet değerine öğrenme alanında yer verilmesine rağmen, öğrenme-öğretme uygulamalarında değinilmediği tespit edilmiştir.

Bu bulgular, programın teorik çerçevesinde (öğrenme alanı tanımlarında) yer bulan sevgi, yardımseverlik, adalet ve duyarlılık gibi değerlerin uygulama (öğrenme-öğretme yaşantıları) boyutunda karşılık bulamaması, programın niyet edilen ile uygulanan boyutları arasında pedagojik bir kopukluk olduğunu göstermektedir. Bazı değerlerin belirli sınıf düzeylerinde sadece kâğıt üzerinde kalması, öğretim programının sarmallık ilkesiyle çelişmekte ve değer ediniminin sürekliliğini sekteye uğratmaktadır. Özellikle soyut düşünme becerilerinin henüz gelişmekte olduğu 4. ve 5. sınıf düzeylerinde, değerlerin somut etkinliklerle desteklenmemesi, öğrencinin bu kavramları içselleştirmek yerine yalnızca kuramsal birer bilgi olarak algılaması riskini doğurmaktadır. Bu durum, değerler eğitiminin salt bir metin aktarımına dönüşmesine yol açarak, davranış değişikliği odaklı bütüncül gelişim hedefinden sapılmasına ve değerlerin toplumsal pratikte karşılık bulamayan sembolik unsurlar haline gelmesine neden olabilir.

“Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanına ilişkin değerlerin aktarımında kullanılan öğrenme-öğretme sürecine ilişkin şu tespitler yapılabilir: toplamda 17 uygulama örneğinin yer aldığı öğrenme alanında beyin fırtınası, sınıf tartışması, grup tartışması ve kaynak inceleme gibi tekniklerin (%11,76) ağırlıklı olarak işe koşulduğu söylenebilir. Bu uygulamaların, özellikle öğrencilerin eleştirel düşünme süreçlerini destekleyerek demokratik değerlere dair farklı bakış açıları geliştirmelerine yardımcı olduğu söylenebilir.

“Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanı, öğrencilerin yalnızca ekonomik faaliyetlerin teknik yönlerini öğrenmelerini değil, aynı zamanda kaynakların özelliklerini, sürdürülebilir kalkınma ve çevresel denge üzerindeki etkilerini sorgulamalarını teşvik eder özellikle olduğu söylenebilir. Bu sayede öğrenciler, ekonominin hem bireysel yaşam kalitesi hem de toplumsal refah üzerindeki yansımalarını kavrayarak, ekonomik düşüncenin eleştirel ve sistematik bir bakış açısıyla ele alınması gerektiğini kavrayabilirler. Öğretim programın-

da bu öğrenme alanına ilişkin belirlenmiş değerler ve bu değerlerin aktarımına yönelik öğrenme-öğretme uygulamaları Tablo 5'te verilmiştir ²⁵:

Tablo 5.“Hayatımızdaki Ekonomi” Öğrenme Alanına İlişkin Değerler ile Bu Değerleri Aktarma Yöntemleri

	Kodlar	4.Sınıf	5.Sınıf	6.Sınıf	7.Sınıf	TOPLAM	
		f	f	f	f	f	%
Değerler	Saygı	2				2	14,28
	Birlik ve beraberlik	1				1	7,14
	Dostluk	1				1	7,14
	Dürüstlük	1		1		2	14,28
	Sorumluluk	1				1	7,14
	Tasarruf		2			2	14,28
	Vatanseverlik		2	1	1	4	28,57
	Çalışkanlık			1		1	7,14
	TOPLAM	6	4	3	1	14	100
Öğrenme- Öğretme Uygulamala-	Konuşma biletləri tek- niği	1				1	9,09
	Örümcek ağı tekniği	1				1	9,09

²⁵ MEB, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.

Örnek olay yöntemi	1			1	9,09	
Büyük grup tartışması	1			1	9,09	
Hikâye, şiir, haber, slogan veya resim hazırlama	1			1	9,09	
Bütçe hazırlama	1			1	9,09	
Sözlü veya yazılı sunum	1			1	9,09	
Tartışma		1		1	9,09	
Rol oynama		1		1	9,09	
Ürün tasarlama		1		1	9,09	
Sınıf tartışması				1	1	9,09
TOPLAM	3	4	3	1	11	100

Tablo 5'e göre öğrenme alanında kazandırılması hedeflenen değerlerin; sayısal kodlar, sınıf düzeyleri (4., 5., 6. ve 7. sınıf) bazında dağılımı incelendiğinde, vatanseverlik değerinin toplam 4 kodla (%28,57) listenin en yüksek oranına sahip olduğu, diğer değerlerden birlik ve beraberlik, dostluk, sorumluluk ve çalışkanlık değerlerinin her birinin %7,14 oranında temsil edildiği görülmektedir. Bu dağılım, öğretim programının ulusal kimlik ve toplumsal bilinç gibi konularda öğrencilere daha yoğun bir şekilde odaklandığını; en çok vurgulanan değer, millî bilinç ve toplumsal dayanışma perspektifine işaret ettiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra, öğrenme alanında 7. sınıflar için belirlenen değerler arasında yer alan çalışkanlık değerine, öğrenme-öğretme uygulamalarında yer verilmediği tespit edilmiştir.

Tablonun ikinci bölümünde ise, belirlenen değerlerin aktarımında kullanılacak öğrenme-öğretme uygulamaları ile bu yöntemlerin sınıflara göre dağılımı sunulmuştur. Toplam 11 uygulama arasında işe koşulan yöntemlerin 4., 5., 6. ve 7. sınıfta farklı biçimlerde yer aldığı göze çarpmaktadır. Örneğin, konuşma biletleri, örümcek ağı ve örnek olay gibi teknikler 4. sınıfta ağırlıklı olarak yer alırken; büyük grup tartışması, hikâye, şiir, haber, slogan-resim ve bütçe hazırlama, sözlü veya yazılı sunum uygulamaları çoğunlukla 5. sınıfta kullanılmıştır. 6. sınıfta ise tartışma, rol oynama ve ürün tasarlama gibi uygulamalar ön plana çıkarken, 7. sınıfta ise, yalnızca sınıf tartışması yöntemi benimsenmiştir. Bu dağılım, öğretim programının farklı yaş gruplarındaki öğrencilerin, bilişsel ve sosyal gelişimlerine uygun öğretim stratejilerinin seçilmesinin önemine işaret etmektedir. Bu yönüyle öğretim programında, öğrencilerin daha küçük yaşlarda öğrenme ortamına aktif katılımını sağlamak için, oyun ve görsel-işitsel materyallerle desteklenen yöntemlerin tercih edildiği, orta sınıflarda kavramsal derinliğin artmasıyla analitik ve eleştirel düşünceyi teşvik eden tartışma temelli uygulamalara yer verildiği dikkat çekmektedir. Fakat 7. sınıf düzeyinde sınırlı sayıda tekniğin kullanılması, bu yaş grubunun daha zengin yöntem ve tekniklerle desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

“Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanı; teknolojinin bilgi üretiminde, haber ve iletişim kaynaklarının çeşitlenmesinde, küreselleşme süreçlerindeki rolünde ve kültürel etkileşimdeki dönüşümsel etkilerinde, dijital okuryazarlıkta, veri güvenliğinde ne gibi bir etkiye sahip olduğu üzerinde durmaktadır. Bunun yanı sıra öğrenme alanı, teknolojik gelişmelerin kültürel, ekonomik, sosyal ve siyasal yaşam üzerindeki etkilerinin analizine odaklanırken, öğrencilerin bu etkileri eleştirel ve analitik bir perspektifle kavrayabilmelerini hedeflemiştir. Öğrenme alanına ilişkin belirlenen değerler ve bu değerlerin aktarılmasına yönelik belirlenen öğrenme-öğretme yaşantıları tablo 6’da verilmiştir²⁶:

²⁶ MEB, *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*.

Tablo 6.“Teknoloji ve Sosyal Bilimler” Öğrenme Alanına İlişkin Değerler ile Bu Değerleri Aktarma Yöntemleri

	Kodlar	4.Sınıf	5.Sınıf	6.Sınıf	7.Sınıf	TOPLAM	
		f	f	f	f	f	%
Değerler	Saygı	2				2	16,66
	Birlik ve beraberlik	1				1	8,33
	Dostluk	1			1	2	16,66
	Dürüstlük	1				1	8,33
	Sorumluluk	1				1	8,33
	Mahremiyet		1			1	8,33
	Vatanseverlik			1		1	8,33
	Duyarlılık			1		1	8,33
	Özgürlük				1	1	8,33
	Çalışkanlık				1	1	8,33
	TOPLAM	6	1	2	3	12	100
Öğrenme- Öğretme Uygulamaları	Konuşma biletləri tek- niği	1				1	12,5
	Örümcek ağı tekniği	1				1	12,5
	Örnek olay yöntemi	1				1	12,5

Görsel materyaller ve diyaloglar	1	1	12,5			
Balık kılçığı tekniği	1	1	12,5			
Çember tartışmak tekniği	1	1	12,5			
Küçük grup tartışması	1	1	12,5			
Beyin fırtınası tekniği	1	1	12,5			
TOPLAM	3	1	1	3	8	100

Tablo 6’da, öğretim sürecinde kazandırılması hedeflenen; saygı, birlik ve beraberlik, dostluk, dürüstlük, sorumluluk, mahremiyet, vatanseverlik, duyarlılık, özgürlük, çalışkanlık gibi sosyal ve etik değerler yer almaktadır. Her bir değerın öğretim programı içindeki uygulama sıklığı incelendiğinde, toplamda 12 koddan saygı ve dostluk değeri 2 kodla, %16,66 oranında temsil edilirken, geri kalan değerler (örneğin; birlik ve beraberlik, dürüstlük, sorumluluk vb.) her biri 1’er kodla, %8,33 oranında öğrenme alanında yer almıştır. Bu oran, öğretim programının değerler bütünlüğünü sağlamayı hedeflediğini ve bazı temel değerlerin (saygı, dostluk) diğerlerine kıyasla daha vurgulu şekilde ele alındığını göstermektedir. Değer uygulamalarının dağılımında ise, toplam 12 değerin 4. sınıfta 6, 5. sınıfta 1, 6. sınıfta 2 ve 7. sınıfta 3 kod olarak yer alması, özellikle 4. sınıf düzeyinde daha yoğun bir uygulama stratejisinin benimsendiğini göstermektedir. Ayrıca, öğrenme alanında 4. sınıflar için belirlenen değerler arasında yer alan çalışkanlık, mahremiyet, sabır, sorumluluk; 5. sınıflar için belirlenen değerler arasında yer alan özgürlük ve tasarruf; 6. sınıflar için belirlenen değerler arasında yer alan dürüstlük; 7. sınıflar için belirlenen değerler arasında yer alan duyarlılık değerine, öğrenme-öğretme uygulamalarında yer verilmediği göze çarpmaktadır.

Tablo 6’daki öğrenme-öğretme uygulamalarında; konuşma biletleleri, örümcek ağı, örnek olay, görsel materyaller ve diyaloglar, balık kılçığı, çember tartışma, küçük grup tartışması, beyin fırtınası gibi teknikler işe koşulmuştur.

Her bir teknik, toplamda 8 kod üzerinden %12,5 oranında temsil edilmiştir. Bu eşit dağılım ile, teknik çeşitliliği yoluyla öğrencilerin farklı öğrenme stillerine hitap edilmek istendiği söylenebilir. Tablodaki veriler aynı zamanda, öğretim tekniklerinin 4., 5., 6. ve 7. sınıflara göre dağılımını da ortaya koymaktadır. Buna göre tabloda, 4. ve 7. sınıflarda toplamda sırasıyla 3'er kod, 5. ve 6. sınıflarda ise tek tek 1 kod yer almıştır. Buna göre 4. ve 7. sınıf düzeylerinde yöntemsel uygulamalara daha fazla ağırlık verildiği, 5. ve 6. sınıflarda ise uygulama örneklerinin sınırlı kaldığı söylenebilir.

4. Tartışma

Bu araştırma, 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda değerler eğitiminin sistematik varlığını ve öğrenme-öğretme süreçlerine yansımaları incelemiştir; programın teorik kurgusu ile uygulama önerileri arasındaki ilişkiyi mercek altına almıştır.

"Birlikte Yaşamak" öğrenme alanı, toplumsal yaşamın temel taşlarından sayılan sorumluluk, vatanseverlik, saygı ve dostluk gibi değerleri öne çıkarmak suretiyle öğrencilerin etkin vatandaşlık bilinci geliştirmelerine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Nitekim Sönmez'e göre²⁷ sosyal bilgiler eğitimi; demokratik, sorgulayan, eleştirel düşünen, problem çözen, kültürlerarası bakış açısı kazanmış bireylerin yetiştirilmesine olumlu yönde katkı sunan önemli bir alandır. Tomlinson da²⁸, öğrencilerin analitik düşünme ve yaratıcılık becerilerinin desteklendiği öğrenme uygulamalarının, çağın gereksinimlerine uygun pedagojik bir anlayışı yansıttığını ifade etmektedir. Bununla birlikte öğrenme alanında, belirli değerlerin (örneğin; adalet, aile bütünlüğü, çalışkanlık, mütevazılık) yer almasına karşın, uygulama düzeyinde bu değerlere yönelik tekniklerin eksikliği, aktarım sürecinde potansiyel bir uyumsuzluk oluşturabileceğini göstermektedir. Bu durum, öğretim programının teorik çerçevesinde tanımlanan ancak öğrenme-öğretme uygulamalarında somut bir karşılığı bulunmayan adalet, merhamet, mütevazılık ve estetik gibi değerlerin varlığı, pedagojik açıdan "bilişsel-uygulama kopukluğu" riski taşımaktadır. Progra-

²⁷ Veysel Sönmez, *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*, 6. baskı (Ankara: Anı Yayıncılık, 2010), 5.

²⁸ Carol Ann Tomlinson, "The Goals of Differentiation", *Educational Leadership*, 66/3 (2008), 26-30.

mın temel felsefesi olan “erdem-değer-eylem” modelinde, eylem (uygulama) safhasının eksik kalması, bu değerlerin öğrencilerin zihninde sadece kuramsal birer bilgi veya ezberlenmesi gereken tanımlar olarak kalmasına yol açabilir.

Pedagojik olarak bir değer içselleştirilmesi, ancak o değer sınıf içi etkileşimler ve yaşantılarla somutlaştırılmasıyla mümkündür. Uygulama desteğinden yoksun bırakılan değerler, öğrencide duyuşsal bir sahiplenme yaratamamakta; bu da değerler eğitiminin karakter inşası ve toplumsal duyarlılık hedeflerini sekteye uğratmaktadır. Ayrıca, yöntem önerisi sunulmayan bu “görünmez” değerlerin sınıf ortamında öğretmenler tarafından göz ardı edilme olasılığı artmakta, bu durum da eğitimin bütüncül gelişim vizyonunu zayıflatmaktadır. Bu sebeple öğretim programının hem teorik hem de pratik boyutlarının sürekli olarak gözden geçirilmesi ve eksikliklerin giderilmesi için pedagojik stratejilerin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

“*Evimiz Dünya*” öğrenme alanında belirlenen duyuşsal değerler ile öğrenme yöntemleri arasındaki ilişki, öğretim programının hem bireysel hem de toplumsal düzeyde bütüncül bir gelişim yaklaşımını hedeflediğini göstermektedir. Öğrencilerin mekânsal düşünme becerilerinin geliştirilmesinin yanı sıra, duygusal farkındalık, eleştirel düşünme ve iletişim becerilerinin aynı anda desteklenmesi, modern eğitim yaklaşımlarının temel gereksinimlerinden biridir. Nitekim Kellecioğlu²⁹, değer bileşenlerinin bilişsel nitelik ve akademik beceri ile ilişkili olduğunu; içselleştirilen değer yargılarının öğrenme ve başarının en iyi yordayıcısı haline geldiğini ileri sürmektedir. Ancak öğrenme alanında, bazı değerlerin (örneğin; 4. sınıflarda estetik, merhamet ve sağlıklı yaşam; 5. sınıflarda temizlik; 7. sınıflarda dostluk ve sevgi) öğrenme uygulamalarında yer bulamaması, bu değerlerin nasıl içselleştirileceği konusunda öğretim programının uygulamadaki kısmının desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Tuncel³⁰, öğretim programlarında kuramsal zenginlik ile uygulama stratejileri arasındaki uyumun sağlanmasının önemine dikkat çekmektedir.

²⁹ Hülya Kellecioğlu, “Güdülenme”, *H. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (1992), 175.

³⁰ İbrahim Tuncel, “Program Geliştirme Kuramsal Temelleri”, içinde *Eğitimde Program Geliştirme Kavramlar Yaklaşımlar*, ed. İzzet Görgen vd. (Ankara: Anı Yayıncılık, 2014), 19–24.

“Ortak Mirasımız” öğrenme alanında da bazı sınıf düzeyleri için belirlenen değerlerin (örneğin; 4. sınıf için aile bütünlüğü ve 7. sınıf için sevgi) öğrenme-öğretme uygulamalarında yer almadığı gözlemlenmiştir. Bu durum, öğretim programında teorik olarak tanımlanan değerlerin pratiğe yeterince yansıtılmadığını göstermektedir. Programın temel hedefleri doğrultusunda, programda vatanseverlik, saygı ve sevgi gibi değerlere vurgu yapılmıştır. Fakat programda, bu değerlerin aktarımına yönelik seçilen yöntemlerin zenginleştirilmesi ve bu yöntemlerin öğrenme-öğretme yaşantılarına aktarılması önemlidir. Nitekim Cüceloğlu³¹, bireyin yeteneklerinin toplumun değer yargılarıyla özdeşleşmesinin, bireydeki benlik algısını geliştireceğine işaret etmiştir. Öte yandan Tay³², sınıf düzeylerine göre değerlerin dağılımında, yaşa uygun olarak kademelendirmenin gerekliliğine değinmiştir. Bu itibarla programda belirlenen değerlerin, öğrenme-öğretme süreçlerinde eksiksiz bir şekilde işlenmesi, öğrencilerin bu değerleri içselleştirebilmesi bakımından önemlidir.

“Yaşayan Demokrasimiz” öğrenme alanı hem içerik hem de yöntem bakımından öğrencilerin gelişim düzeylerine göre farklılaşan bir yapı sunduğunu göstermektedir. Üst sınıflarda vurgulanan değerlerin, öğrencilerin daha yüksek bilişsel ve duygusal kapasitelerine yönelik olarak şekillendirilmiş olmasından hareketle, öğrenme alanında vatandaşlık bilincinin derinleştirilmesinde etkili olabileceği öngörülebilir. Öğrenme alanında yer alan değerlerin ve yöntemlerin dağılımının, dersin hedefleriyle ne ölçüde örtüştüğünü, öğrencilerin yaşlarına ve gelişim seviyelerine uygunluğunu sorgulamak için de önemli bir dayanak oluşturabilir³³. Örneğin, bazı değerlerin aktarımında yaş grubu farkının söz konusu olması, öğrencilerin o döneme özgü sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarına cevap verip vermediği sorusunu gündeme getirmektedir. Ayrıca, öğretim yöntemlerinin seçimi ve yoğunluğu, demokratik bilinç ve

³¹ Doğan Cüceloğlu, *İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2006), 230.

³² Bayram Tay, “2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırması”, *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 8/27 (2017), 465.

³³ Jacquelynne S. Eccles ve Allan Wigfield, “Motivational Beliefs Values And Goals”, *Annual Review of Psychology*, 53 (2002), 114.

aktif vatandaşlık gibi kavramların ne ölçüde işlenebileceği konusu da önemlidir.

Bu bakımdan öğrenme alanında, 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın genel felsefesini yansıtan sarmal bir yaklaşımın hâkim olduğu söylenebilir. Aynı zamanda öğrenme alanında, aktif katılımı destekleyen öğretim tekniklerinin yoğun kullanımı, kapsayıcı eğitim anlayışını pekiştirmektedir³⁴. Programda önerilen öğrenme-öğretme uygulamaları, sadece teknik birer yöntem olmanın ötesinde, belirli değer eğitimi yaklaşımlarına (telkin, değer analizi, ahlaki muhakeme) kuramsal bir zemin oluşturmaktadır. Örneğin; "drama" ve "örnek olay" gibi yöntemler, öğrencinin kendisini başkasının yerine koyarak etik ikilemleri çözmesini sağladığı için ahlaki muhakeme yaklaşımıyla; "5N1K", "kavram haritaları" ve "kaynak inceleme" gibi teknikler ise değerlerin rasyonel bir çerçevede sorgulandığı değer analizi yaklaşımıyla doğrudan örtüşmektedir. Buna karşın, programda yer alan "şiir, slogan ve afiş hazırlama" gibi etkinliklerin, değerlerin doğrudan aktarılmasını ve duygusal bir kabulü hedefleyen telkin yaklaşımına daha yakın durduğu görülmektedir.

Yöntemlerin bu kuramsal yaklaşımlar üzerinden tasnif edilmesi, programın sadece "ne" öğretileceğine değil, değerlerin öğrenci zihninde hangi bilişsel ve duyuşsal süreçle yapılandırıldığına dair derinlikli bir perspektif sunmaktadır. Nitekim Sari³⁵, sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının dijital ve gerçek öğrenme ortamlarında demokratik vatandaşların yetiştirilmesinde önemli bir görev icra ettiğini ifade etmektedir.

"Hayatımızdaki Ekonomi" öğrenme alanında hem değer kazandırma hem de öğretim yöntemi seçimi açısından öğrencilerin, bilişsel ve duyuşsal gelişimlerini merkeze alan bir yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Bunun yanı sıra öğretim programının, vatanseverlik gibi üst düzey ve toplumun temel yapısal değerlerinin pekiştirilmesine odaklanması, ulusal kimlik ve toplumsal bilinç gibi kavramların eğitim sürecinde ne kadar kritik bir rol oynadı-

³⁴ Carol Ann Tomlinson, "Standards and The Art of Teaching: Crafting High-Quality Classrooms", *NASSP Bulletin*, 2001, 38-42.

³⁵ İsmail Sari, "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Öğretmenlere Uygulanan Seminer ve Öğrencilere Yapılan Etkinliklerin Katkıları Bakımından Dijital Vatandaşlık Olgusu" (Konya: Doktora Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2019), 27.

ğını göstermektedir. Nitekim Keskin ve Coşkun Keskin³⁶ toplumu ayakta tutan değerlerin öğrencilere aktarıldığı en önemli dersin sosyal bilgiler dersi olduğuna temas etmektedir. Bu yönüyle sosyal bilgiler dersi öğretim programı, değerler bağlamında önemli bir yere sahiptir. Ancak, özellikle 7. sınıf düzeyinde değer çeşitliliğinin azlığı, bu yaş grubuna yönelik pedagojik yaklaşımların yeniden değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu eksikliği gidermek adına, 7. sınıf düzeyinde etkileşimi yüksek metodolojik yaklaşımların sürece dahil edilmesi önemlidir. Örneğin; küresel sorunlara çözüm üretmeyi hedefleyen tasarım odaklı düşünme (design thinking) süreci, değerlerin gerçek hayat problemlerine uygulanmasını sağlayabilir. Ayrıca, öğrencilerin tarihsel veya toplumsal olayları kendi perspektiflerinden kurguladıkları dijital öyküleme çalışmaları ile değerlerin, sosyal medya okuryazarlığıyla sentezlendiği eleştirel medya analizi gibi yöntemler, öğrencilerin derse olan duyuşsal bağlılığını artıracaktır. Daha zengin ve aktif, eleştirel düşüncüyü tetikleyici yöntemlerin entegrasyonu, öğrencilerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde ekonomik düşüncüyü daha derinlemesine kavramalarını sağlayacaktır.

"Teknoloji ve Sosyal Bilimler" öğrenme alanı, öğrencilerin teknolojik gelişmeleri eleştirel bir perspektifle değerlendirmelerini amaçlarken, aynı zamanda insani değerler üzerine de sağlam temeller oluşturmayı hedefleyen, disiplinlerarası bir yaklaşımı benimsemektedir. Değer dağılımındaki ağırlıklandırma, özellikle saygı ve dostluk gibi insani değerlerin önceliklendirilmesiyle toplumsal uyum ve bireyler arası etkileşimlerin desteklenmesine yönelik stratejik bir tercihi yansıtır. Böyle bir tercih Keskin ve Coşkun Keskin'e göre³⁷ toplumları ayakta tutmanın temel taşlarını teşkil eder. Bunun yanı sıra öğrenme alanının pedagojik uygulamalarında 4. ve 7. sınıflarda daha yoğun yöntemsel faaliyetlere yer verilmesi, öğrencilerin yaşa uygun olarak öğrenmeye aktif katılımını teşvik ederken; 5. ve 6. sınıf düzeylerinde yöntem çeşitliliğinin artırılması, öğrenme sürekliliği açısından önemli bir gelişim alanı olarak değerlendirilebilir.

³⁶ Yusuf Keskin ve Sevgi Coşkun Keskin, "İlkokul (İlköğretim) Sosyal Bilgiler Programlarında Millî Bilinç ve Barış Değerinin Tarihsel Serüveni", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17/3 (2013), 55.

³⁷ Keskin ve Coşkun Keskin.

5. Sonuç

Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2024 yılında hazırlamış olduğu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın, öğrencileri sosyal ve etik değerlerle donatmayı hedefleyen kapsamlı bir yapı sunduğu söylenebilir. Konuya ilişkin elde edilen bulgular neticesinde, 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın öğrenme alanlarıyla ilgili şu sonuçlara ulaşılabilir:

"Birlikte Yaşamak" öğrenme alanında belirlenen değerlerin sınıf düzeylerine uygun ve etkili yöntemlerle aktarılması, öğretim teknikleri ile değerler arasındaki uyumun sağlanması yönünde ileriye dönük stratejilerin geliştirilmesi, öğretim programını daha güçlü hale getirecektir. Akademik perspektiften bakıldığında, programın pedagojik temelleri güçlü olmakla birlikte, uygulamadaki eksikliklerin giderilmesi, değer aktarımının sürekliliği ve etkililiğinin artırılması açısından önemli bir araştırma ve uygulama alanı sunmaktadır.

"Evimiz Dünya" öğrenme alanı, öğrencilerin mekânsal ve kültürel farkındalıklarını artırırken, duyuşsal değerlerin pedagojik olarak aktarılmasına da odaklanmaktadır. Öğrenme-öğretme uygulamalarında kullanılan çeşitli yöntemler, öğrenci katılımını ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeyi hedeflerken, programda belirlenen değerlerin öğrenme-öğretme yaşantılarına tam olarak aktarılması gerekmektedir.

"Ortak Mirasımız" öğrenme alanı, tarihsel süreçte inşa edilen ortak kültürel mirasın aktarılmasına yönelik sağlam teorik temellere dayanmaktadır. Vatanseverlik, saygı ve sevgi gibi temel değerlerin belirgin şekilde yer alması, millî kimliğin inşası ve kültürel aidiyetin pekiştirilmesi açısından önemli bir strateji olarak değerlendirilebilir. Öğrenme-öğretme uygulamalarının eşit dağılımı, öğrencilerin farklı bilişsel ve duyuşsal alanlarda aktif olarak yer almalarını teşvik ederken, aynı zamanda çeşitli yöntemlerle eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi desteklemektedir. Bu yönüyle öğrenme alanı, kültürel mirasın ve millî değerlerin öğrencilere aktarılmasında kritik bir rol üstlenmektedir.

"Yaşayan Demokrasimiz" öğrenme alanında, öğrencilerin demokratik değerlere ilişkin eleştirel düşünce geliştirmeleri, aktif katılımları ve bilgiye dayalı tartışma ortamlarına dahil olmaları, programın çağdaş pedagojik yaklaşımlarla uyumlu bir şekilde ele alındığını göstermektedir. Bu bağlamda, öğretim yöntemlerinin seçimi sadece bilginin aktarımına değil, aynı zamanda öğrenci-

lerin öznel deneyimlerinin de sorgulanmasına olanak tanımaktadır. Ancak, bazı değerler için belirlenen öğretim yöntemlerinin yer almaması, yöntem ile içerik arasındaki uyumun sınanması ve bu uyumun geliştirilmesi gerekliliğini akıllara getirmektedir. Nitekim bu yöntem ile içerik uyumunu sağlayacak yaklaşımın işe koşulması, değerlerin teorik birer anlatı olmaktan çıkıp öğrenci tarafından üretilen ve paylaşılan birer deneyime dönüşmesine hizmet edecektir.

“Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanı, öğrencilerin ekonomik faaliyetlerin teknik yönlerinin ötesinde, kaynakların özellikleri, sürdürülebilir kalkınma ve çevresel dengenin sorgulanması temelinde eleştirel düşünce geliştirmelerini hedeflemektedir. Bu yönüyle öğrenme alanının, ekonomik düşüncenin ele alınışını yalnızca biyolojik veya mekanik bilgilerle sınırlandırmadan; bireysel yaşam kalitesi ve toplumsal refah arasındaki etkileşim ile ulusal kimlik ve toplumsal bilinç gibi kavramları bütüncül bir biçimde değerlendirmeye yönelik tasarlandığı söylenebilir.

“Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanı, teknolojik yeniliklerin toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavramsallaştırmada ve dijital okuryazarlığı güçlendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Öğretim programı değerler bütünlüğünü hedeflemekle birlikte, bu alanda değerlerin dağılımında belirgin bir dengesizlik tespit edilmiştir. Yapılan incelemede, bilimsellik ve sorumluluk değerlerinin öğrenme-öğretme etkinliklerinde %60 (f:6) gibi baskın bir oranla öne çıktığı; buna karşın dijital etik ve güvenli internet kullanımıyla doğrudan ilişkili olan dürüstlük ve öz denetim değerlerinin etkinliklerde %0 düzeyinde kalarak hiçbir karşılık bulmadığı belirlenmiştir. Sınıf düzeyleri bazında bakıldığında ise teknoloji odaklı değer aktarımının 5. sınıf düzeyinde 8 farklı göstergeyle yoğunlaştığı, ancak 7. sınıf düzeyinde bu sayının 2’ye düştüğü ve sürekliliğin koptuğu saptanmıştır. Bu durum, program hedefleri ile öğretimsel süreçler arasında bir uyumsuzluk olduğunu; dijital çağın gerektirdiği bazı kritik değerlerin teoride kalıp uygulamaya (etkinliklere) yeterince yansıtılmadığını göstermektedir. Bu nedenle, teknolojiyle ilgili değerlerin her sınıf düzeyinde yatay ve dikey olarak dengelenmesi, özellikle etik ve dürüstlük gibi eksik kalan değerlerin yaşa uygun dijital senaryolarla sürece entegre edilmesi gerekmektedir.

Öneriler

Ulaşılan sonuçlar ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Değerlerin etkin bir şekilde aktarılmasına yönelik öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal gelişimlerine uygun öğrenme-öğretme uygulamalarının programa entegre edilmesi gerekmektedir.
- Programda, her öğrenme alanı için belirlenen değerlerin, öğrenme-öğretme yaşantılarında tam olarak işlenmesi ve değerlerin içselleştirilmesine yönelik farklı stratejilerin benimsenmesi önerilir.
- Programın tüm öğrenme alanlarında, öğrencilerin kendi deneyimlerini ve düşüncelerini ön plana çıkaran, sorgulama temelli ve interaktif öğretim modellerinin uygulanması; sınıf içi tartışmalar, proje tabanlı çalışmalar ve öğrenci merkezli etkinliklerin öne çıkarılması önerilir.

Kaynakça

- Akhan, Nadire Emel - Çiçek, Samet. "Sosyal Bilgiler Alanının İlkokul Programındaki Yeri ve Tarihçesi". *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2021.
- Aykaç, Necdet. "İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim-Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 6/22 (2007), 46-73.
- Balaban Salı, Jale. "Verilerin Toplanması". *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. ed. Murat Ataizi vd. 135-161. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 2016.
- Büyükkaragöz, Savaş. *Program Geliştirme Kaynak Metinler*. Konya: Öz Eğitim Yayınları, 1997.
- Büyüköztürk, Şener vd. *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2018.
- Creswell, John W. *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing Among Five Approaches*. SAGE Publications, 2013.

- Cüceloğlu, Doğan. *İnsan ve Davranışı Psikolojisinin Temel Kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2006.
- Daşcıoğlu, Kemal - Şimşek, Selçuk. "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı". *Sosyal Bilgiler Eğitimine Giriş Kavramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler*. ed. Mithat Aydın vd. 111-121. Ankara: Anı Yayıncılık, 2019.
- Doğanay, Ahmet. "Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi". *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17/2 (2008), 77-96.
- Eccles, Jacquelynne S. - Wigfield, Allan. "Motivational Beliefs Values and Goals". *Annual Review of Psychology* 53 (2002), 109-132.
- Kabapınar, Yücel. *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi*. 4. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2014.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel İrade Algı Çerçevesi ile Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. 34. Baskı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2019.
- Karasu Avcı, Emine - Faiz, Melike. "4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitapları 'Etkin Vatandaşlık' Öğrenme Alanında Yer Alan Becerilerin ve Değerlerin İncelenmesi". *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi* (2018), 1-21.
- Kellecioğlu, Hülya. "Güdülenme". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 7 (1992), 175-181.
- Keskin, Yusuf - Keskin, Sevgi Coşkun. "İlkokul (İlköğretim) Sosyal Bilgiler Programlarında Millî Bilinç ve Barış Değerinin Tarihsel Serüveni". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 17/3 (2013), 51-86.
- MEB. "Türkiye Yüzyılı Maârif Modeli". Erişim 12 Şubat 2026. <https://tymm.meb.gov.tr/ogretim-programlari/sosyal-bilgiler-dersi>
- MEB. *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, 2024.
- Merriam, Sharan B. *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. ed. Selahattin Turan. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2018.

- Miles, M. B. - Huberman, A. M. *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Sage, 1994.
- Patton, Michael Quinn. *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. ed. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2018.
- Sari, İsmail. *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Öğretmenlere Uygulanan Seminer ve Öğrencilere Yapılan Etkinliklerin Katkıları Bakımından Dijital Vatandaşlık Olgusu*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.
- Sönmez, Veysel. *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. 6. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık, 2010.
- Tay, Bayram. "2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırması". *International Journal of Eurasia Social Sciences* 8/27 (2017), 461-487.
- Tomlinson, Carol Ann. "The Goals of Differentiation". *Educational Leadership* 66/3 (2008), 26-30.
- Tomlinson, Carol Ann. "Standards and The Art of Teaching: Crafting High-Quality Classrooms". *NASSP Bulletin* (2001), 38-47.
- Tuncel, İbrahim. "Program Geliştirmenin Kuramsal Temelleri". *Eğitimde Program Geliştirme Kavramlar Yaklaşımlar*. ed. İzzet Görgeç vd. 19-67. Ankara: Anı Yayıncılık, 2014.
- Ülken, Hilmi Ziya. *Bilgi ve Değer*. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2016.
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Yürük, Süleyman Eren - Atıcı, Bünyamin. "Dijital Öykü Temelli Değerler Eğitimi Materyallerinin Öğrencilerin Değer Kazanımına Etkisi". *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 7/1 (2017), 56-74.